

גרינבוים, יצחק (1879-1970)

(Itzhak Gruenbaum). מנהיג ציוני, מראשי יהדות פולין וממנהיגי הישוב בארץ. ג' נולד בורשה, למד משפטים ומצערותו היה פעיל ציוני, עורך עיתונים וביטאונים בפולנית, ביידיש ובעברית, ציר בקונגרסים הציוניים והמנהיג הבולט של האגף הרדיקלי בציונות הכללית ולוחם לחילון חיי הציבור ולהנחלת העברית. ב-1919-1932 היה ג' חבר ה'סים' (Sejm; פרלמנט) הפולני, לחם לזכויות היהודים כאזרחים וכמיעוט לאומי והיה ממארגני גוש המיעוטים הלאומיים. ב-1932 עבר לפריס, וב-1933 נבחר להנהלה הציונית ועלה לארץ. ב-1933-1935 היה ג' ראש מחלקת העלייה של הסוכנות היהודית, וב-1935-1948 היה ראש מחלקת העבודה ומראשי מחלקת הארגון. ב-1948 היה חבר 'מנהלת העם', שפעלה כמעין ממשלה של הישוב בחודשים האחרונים שלפני קום מדינת ישראל, וב-1948-1949 היה שר הפנים בממשלה הזמנית.

עם פרוץ מלחמת-העולם השנייה ב-1939 יזם ג' את הקמתה של 'ועדת הארבעה' של הנהלת הסוכנות היהודית, שנועדה לסייע ליהודי פולין, ועמד בראשה. בינואר 1943 נבחר ג' ליושב-ראש ועד ההצלה המאוחד שלידי הסוכנות היהודית שהוקם אז. בשתי שנות פעולתו העיקרית של הוועד, ב-1943-1944, הוטחה ביקורת חריפה על ג' והושמעו אף דרישות שיתפטר. הביקורת נבעה מכך שראשית התקשה ג' מאוד ב-1942 להאמין בידיעות שהצטברו והלכו על הרצח השיטתי ועל מחנות ההשמדה. בסופה של 1942 הואשם ג' ב'השתקה', משום שלא נתן מיד פרסום למברק רינגר, שאימת את הידיעות על ההשמדה השיטתית על סמך מקור גרמני מהימן. שנית, משום שכבר בראשית 1943 נואש ג' מהצלה בקנה-מידה גדול, ולפיכך סבר שעיקר משימתו של הישוב היא להקים בארץ מקלט למי שיוותרו בחיים, ומכאן שצורכי הארץ והיישוב קודמים לצורכי הגולה. לפיכך התנגד לביטויי אבל פומביים בארץ, ובעיקר להקצאת כספים להצלה מן הקרנות הלאומיות, הקרן הקיימת לישראל וקרן היסוד. את דעותיו אלו הביע, כדרכו, בצורה נחרצת, ובניסוח שעד היום מקומם רבים. שלישית, רבים סברו שעקב היותו חבר בוועדות רבות וראש מחלקה בסוכנות, אין ג' מקדיש את רוב זמנו להצלה. ואולם, מותחי הביקורת על ג' לא הבחינו שלמרות התבטאויותיו וסירובו להתפטר מתפקידיו הרבים האחרים פעל ג' הרבה, בעיקר לאיסוף כספים להצלה שלא מן הקרנות הלאומיות, ושלמרות שלא היו לו תקוות ניהל התכתבות ענפה עם מדינאים ומוסדות שונים בעולם, לשכנעם לסייע בהצלה. הוא העלה רעיונות והצעות והתאמץ לממשם, ופעל להצלה שלם הצלה, לכול מקום שהוא, ולא דווקא כדי להעלות יהודים לארץ-ישראל.

הביקורת הקשה שנמתחה על ג', מעמדו הרופף וחסר-הסמכויות של ועד ההצלה, היחסים המתוחים ששררו בין ג' לבן-גוריון, המחלוקות בינו ובין המפלגות הדתיות בשל מלחמתו להפרדת הדת מחיי הציבור, הידיעה שבנו אליעזר (אצ'ה) נמצא בבירקנאו ובבוכנולד, ובעיקר

– חורבן יהדות פולין, שאותה לא יכול היה להושיע – כול הדברים הללו הפכו את תפקידו כיושב-ראש ועד ההצלה לטרגדיה של חייו.

בתום המלחמה הואשם בנו בכך שהיה קאפו, טוהר מן ההאשמה, עלה לארץ ובמלחמת העצמאות נהרג בקרב על רמת-רחל. ביוני 1946, בעת המאבק עם הבריטים, נעצר ג' והושם בלטרון עם כמה ממנהיגי היישוב. עם הקמת המדינה לא השתתף בטקס החתימה על מגילת העצמאות, כי התעקש להישאר בירושלים הנצורה. כשר הפנים הראשון ארגן ג' את הבחירות לאסיפה המכוננת (הכנסת הראשונה), אך לא נבחר בעצמו. הוא המשיך בכתיבה ובפעילות בתנועה הציונית, מתוך נטייה לאגפה השמאלי.